



נשיא ומייסד  
הרב שאול ישראלי זצ"ל



מופק בסיוע של:  
ההסתדרות הציונית העולמית  
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

# חֵמְדָּה יָמִימִים HEMDAT YAMIM

## בראשית תש"ע פרשת שבוע

**מתחיל בבראשית - והתכלית?**  
הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

תיאורו של העולם בהליך הבריאה מופיע בפסוק השני של פרשת בראשית:  
"וְהָאָרֶץ הַיְתֵה ת' הוּ וְב' הוּ וְח' שָׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" (בראשית א' ב)  
כיצד היה נראה העולם במצב זה? מצב של בריאה, אחרי צאת היש מתוך האין במאמר אלקי, שהרי המאמר הראשון הוא "בְּרֵאשִׁית".  
רש"י מסביר: "שהתמהון וההשתוממות גרמו למבוכה והכל כתוצאה מן הריקנות. מעל הריקנות ריחף כסא הכבוד ב"רוח פיו" של הקב"ה.  
'רשב"ם' נכדו ו'אבן עזרא' מסבירים רוח כפשוטו.  
כך גם הרד"ק ז"ל: "ורוח אלהים - סמך אותו לאלהים בעבור היותו שליח ה' להתנועע על פני המים וליבשם קצת כמו שפירש החכם ראב"ע ז"ל. ואפשר שסמך אותו לאלהים לפי שהיתה חזקה, כי מנהג הלשון כשירצה להגדיל הדבר סמך אותו לאלהים".  
הרמב"ם והרמב"ן בעקבותיו מסבירים כי התווה הוא אומנם חומר, אך ללא צורה (מושגי יסוד בלשון הפילוסופים של תקופתו ואכמ"ל).

נחלקו הראשונים גם מהי משמעות הביטוי "מְרַחֶפֶת".  
לרש"י: הריחוף משמעותו תנועה.

הרמב"ם והרלב"ג בעקבותיו פירשו מלשון מנוחה.

בעברית של ימנו הריחוף מקביל לדאיה שהוא מעוף ללא הנעת הכנפיים, דומה לפירוש השני שהבאנו.  
האברבנאל מוכיח כרש"י מדברי ירמיהו:

"לְנִבְאִים נִשְׁבֵּר לְבִי בְקָרְבִי רָחֲפוּ כָל עֲצֻמוֹתַי הַיֵּיתִי כְּאִישׁ שֶׁכּוֹר וְכִגְבֵר עָבְרוּ יַיִן מִפְּנֵי יָקוּ וּמִפְּנֵי דְבַרִי קִדְשׁוֹ" (כ"ג ט). וז"ל: "הוא נגזר מלשון רחפו כל עצמותי שענינו הרעש וההתנועעות הבלתי מסודר... וענין הכתוב יורה שאמר 'כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו' שהם כלם תנועות לא מנוחת וכלל הענין שמרחפת מורה על התנועה או על ההנעה וההתעוררות לתנועה והוא אמרו 'כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף' שבבא הנשר עליהם ינשב ברוח כנפיו באופן שיעירם ויקיצם משנתם כדי שיוכל ללקחם ולשאת אותם על אברתו... תהיה מלת מרחפת מורה על ההערה וההנעה שעושה במים שהוא רמז לעלול".  
הדוגמה שמביא האברבנאל משירת האזינו: "עַל גּוֹזְלָיו יִרְחֹף" להסבר "מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" מביאה אותו למסקנה כי ההקבלה היא הרבה יותר נרחבת.

נשווה את פסוקנו בבראשית לפסוקים בשירת האזינו:

"יִמְצְאֶהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָר וּבֵת הוּ יִלֵּל יִשְׁמַן יִסֹּב בְּבִגְדוֹ יִבְנֶנְהוּ יִצְרְנֶהוּ יִצְרְנֶהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:

כְּנֶשֶׁר יַעִיר קָנוֹ עַל גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֶהוּ יִשְׂאֶהוּ עַל אֲבָרְתּוֹ" (דברים ל"ב י"א).

ה"ת הו" מופיע בשני המקורות, ה"ב הו" הוא "יִשְׁמַן" כפי שרש"י הסביר, "מְרַחֶפֶת" מקביל ל"יִרְחֹף". אם כך, נוכל להמשיך ולטעון כי "יִבְנֶנְהוּ" מלשון בינה מקביל ל"ברא" ו"יִצְרְנֶהוּ" מקביל ללשון "יצירה". אם כל זה נכון אזי, "יִמְצְאֶהוּ" יתפרש לא מלשון מציאה אלא מלשון המצאה, חידוש, בריאה.

המסקנה מהקבלה זו מאוד מעניינת. התורה פותחת בתאור הבריאה של העולם בידי הקב"ה - מעשה בראשית. תכלית בריאה זו ביציאת מצרים. לכן, התורה מסתיימת בשירת האזינו שם מצויה ההקבלה בין בריאת העולם לבריאת עם ישראל במדבר הריק "בֵּת הוּ יִלֵּל יִשְׁמַן". התהליך שמתחיל בבראשית מגיע לתכליתו רק עם הימצאותו של עם ישראל בעולם.

כמה אחריות מטילה ההקבלה הזו על כתפנו!

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה סבג	לע"נ פרופ' אמריק דויטש ז"ל חבר העמותה	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל גלב"ע ט' כסלו תשס"ט
---	---	---

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: [info@eretzhemdah.org](mailto:info@eretzhemdah.org)

[www.yeshiva.org.il](http://www.yeshiva.org.il)

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: [www.eretzhemdah.org](http://www.eretzhemdah.org)

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

## חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

כג' - כט' תשרי, בבא בתרא נא-נז

**קניית קרקע מגוי (נד עמוד ב)**  
הרב עופר לבנת

לע"נ סבתנו מלכה טויבע בת הרב יעקב לייב

השבוע בדפי הדף היומי הגמרא (בבא בתרא דף נד עמוד ב) דנה במקרה מאוד מעניין. מה קורה כאשר גוי מוכר קרקע ליהודי? לקניית קרקע ניתן להשתמש בשלושה סוגי קניינים: א. כסף ב. שטר (נתינת שטר מוכר מהמוכר לקונה) ג. חזקה (פעולה בקרקע שנעשית על ידי הקונה להראות את בעלותו). אמנם, כשגוי מוכר ליהודי, אם התשלום בוצע לפני נתינת השטר, נוצרת מעין סתירה משפטית. הסיבה לכך היא שהגוי, מרגע שהוא מקבל את הכסף, מתכוון להקנות את הקרקע ומסתלק ממנה. מאידך, הישראל אינו מתכוון לקנות את הקרקע עד שיקבל את שטר המכירה המעיד על כך שהוא קנה את הקרקע. הגמרא אומרת שבמצב ביניים זה הקרקע מוגדרת כהפקר ויכול אדם שלישי לזכות בה אם יעשה בה קניין חזקה. אמנם, מסייגת הגמרא, אם יש חוק של המלכות המסדיר את קניית הקרקע, החוק קובע.

נשאלת השאלה, האם האדם השלישי שזכה בקרקע צריך לשלם לקונה את מה שהוא שילם לגוי עבור הקרקע? לדעת הרשב"ם (שם, ד"ה הרי הן כמדבר) והרא"ש (ג, סה) כיוון שהקרקע מוגדרת כהפקר במצב ביניים זה, השלישי שזכה בה אינו צריך לשלם עבורה. אמנם לדעת רב האי גאון (ספר המקח והממכר שער יד ד"ה אבל הוי יודע) רבינו חננאל (הובא ברא"ש הנ"ל) הרמב"ם (זכיה ומתנה א, יד) והרמב"ן (נד עמוד ב ד"ה נכסי הגוי) השלישי שזכה צריך לשלם ללוקח את מה שהלוקח שילם לגוי עבור הקרקע.

אם הקרקע מוגדרת כהפקר, מדוע השלישי שזכה צריך לשלם ללוקח, לדעת הראשונים הללו? מדברי הראשונים נראה שיש שלוש שיטות מדוע השלישי צריך לשלם ללוקח:

1. רבינו חננאל - למרות שהלוקח לא קנה את הקרקע, הקרקע נחשבת כמושכנת לו עבור מה שהוא שילם לגוי.
2. רמב"ן - כיוון שרק בזכות זה שהלוקח שילם לגוי ניתנה אפשרות לשלישי לזכות בקרקע, על השלישי לשלם ללוקח עבור ההנאה שקיבל ממנו.
3. רב האי גאון - הקרקע אינה הפקר מוחלט אלא רק ניתנת אפשרות לאדם אחר להיכנס בנעלי הקונה לקנות אותה מהגוי. לכן גם השלישי מוגדר כלוקח ועליו לשלם עבור הקרקע.

השולחן ערוך (ח"מ קצד, ב) פסק כדעת רוב הראשונים שעל השלישי שזכה לשלם ללוקח את מה שהוא שילם לגוי עבור הקרקע.

## שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ו)

New York, USA

**ניו יורק, ארה"ב**  
כסלו תשס"ה

### גלישה בחו"ל באתר אינטרנט המתעדכן בישראל, בזמן שאצל הגולש יום חול ובישראל שבת

#### שאלה:

אתר עיתונות ישראלי מתעדכן גם בשבת על-ידי מחללי שבת. האם מותר לאדם הנמצא בארה"ב ביום ו', בשעות ששם עדיין לא נכנסה השבת, לקרוא את הדברים הכתובים באתר? כנ"ל במוצאי שבת בדרום מזרח אסיה, כששם מוצאי שבת ובישראל עדיין שבת.

#### תשובה:

אתר אינטרנט המתעדכן באופן רציף במהלך השבת אין לעיין בו<sup>1</sup>, אף אם המשתמש נמצא במקום ששם עדיין לא נכנסה השבת<sup>2</sup>. ובמקרה שאין ידוע<sup>3</sup> אם הדברים הכתובים באתר נכתבו בשבת, ניתן להקל לעיין באתר.

<sup>1</sup> לכאורה, היה מקום להקל בדבר שכן פסק השו"ע (או"ח שיח סעי' א) שהמבשל בשבת אף במזיד מותר התבשיל לאחרים במוצאי שבת מיד. ואם כן הרי המשתמש הוא בכלל אחרים, וכיוון שאצלו אינו שבת (אמנם לא מוצאי שבת אלא ערב שבת) יהיה מותר לו ליהנות ממה שנכתב, אף שנכתב בשבת. אך היתר זה אינו פשוט כל-כך וניתן להשיג עליו מכמה פנים:

ייתכן שהקנס של חכמים לאסור את התבשיל על אחרים עד למוצאי שבת מתייחס למוצאי שבת שאצל עובר העברה, ולא למוצאי שבת של ה"אחרים" (כמובן קשה למצוא התייחסות מפורשות בגמרא ובראשונים בעניין, שכן המציאות הפשוטה הייתה שזמן כניסת השבת ויציאתה אצל עובר העברה ואצל ה"אחרים" היה זהה, שכן היו באותו מקום).

ייתכן שהנכנס לאתר איננו מוגדר כ"אחרים", כיוון שמפעיל האתר מעדכן אותו בשבת לצורך הנכנסים לאתר, ואינו דומה למקרה המוזכר בגמרא ובשו"ע (שם), ששם המבשל בישראל לעצמו, וקל הדבר יותר כלפי האחרים. ואכן מצינו ב"מגן אברהם" (סי' שיח ס"ק ב), שכתב שמי שנתבשל בשבילו דינו כמבשל עצמו, וכשנעשה האיסור במזיד נאסר התבשיל עולמית גם למי שנתבשל בשבילו. וכן מצינו בשו"ע (יו"ד סי' צט סעי' ה) לגבי מבטל איסור לכתחילה במזיד, שהתערובת אסורה למבטל עצמו ולמי שנתבטל בשבילו. אמנם כתב ה"מגן אברהם" (שם) שמשמע מה"בית יוסף" (יו"ד שם) שדין זה הוא דווקא לגבי מבטל איסור, שכן כתב שהטעם שאסור למי שנתבטל בשבילו הוא מחשש שמא בפעם הבאה יאמר לנוכרי לבטל בשבילו ויוכל ליהנות מהתערובת; אך בשבת טעם זה אינו שייך, שכן אם יאמר לנוכרי לבטל בשבילו לא ירוויח בזה דבר, שכן בלאו הכי צריך להמתין למוצאי שבת בכדי שיעשו. עוד יש להעיר שיתכן שאין להגדיר את המקרה שלפנינו כך

שמפעיל האתר עושה זאת בשביל המשתמש, שכן מפעיל האתר עושה זאת בשביל כל מי שירצה להיכנס ולא לצורך אדם מסוים. ונחלקו בזה אחרונים אם גם בכהאי גוונא נחשב כמלאכה שנעשתה בשביל ישראל, ועיין בשו"ת "מנחת יצחק" (ג סי' עט), ואין כאן מקום להאריך. דין זה, שמותר לאחרים ליהנות במוצאי שבת מהתבשיל, הוא דווקא כשעובר העברה הוא ישראל, אך כשנוכרי עושה מלאכה בשביל ישראל קיים חשש שלהבא הישראל יאמר לנוכרי לבשל בשבילו, כיוון שאינו חמור בעיניו האיסור לומר לנוכרי לבשל בשבת, ומשום כך אסרו חכמים ליהנות ממלאכתו באופן שמרוויח מהעובדה שנעשה בשבת, ומשום כך יכול ליהנות ממלאכת הנוכרי רק במוצאי שבת לאחר שיעור זמן "כדי שיעשו", כמבואר בשו"ע (או"ח סי' שכה). ועיין ב"פרי מגדים" (סי' רעו, "משבצות זהב" סי' קה), שהשווה לעניין זה דין מומר לדין נוכרי. אם כן, בנדון דידן, שמפעילי האתר הנם יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות, קיים איסור ליהנות ממעשיהם, שכן הוא בוודאי מרוויח מן העובדה שמעדיכנים בשבת עצמה. ועיין ב"פרי מגדים" (סי' שכה, "אשל אברהם" סי' קכב) שלא פשיטא ליה כל-כך להשוות בין דין המומר לדין הנוכרי, כיוון שהיהודי לא יבקש מהמומר לחלל השבת, כדי שלא יעבור על "ולפני עור לא תתן מכשול". כמו כן היה מקום, לכאורה, לומר סברה נוספת להקל בענייננו, שכן הנכנס לאתר אינו עושה מעשה הנאה אלא רק קורא בעיניו בלבד, ודמי למה שנאמר בגמרא (פסחים כו ע"א): "קול מראה וריח אין בהם משום מעילה"; ואף שלפי אחת האפשרויות המובאות בגמרא (שם) מכל מקום זהו איסור, אפשר שזה דווקא במעילה, שהיא חמורה, אך אין הכרח שיש להחמיר לאסור לכתחילה אף בדין "מעשה שבת". ומלבד זאת הירושלמי (סוכה פ"ה ה"ג) כנראה נקט להלכה את אפשרות השנייה בבבלי, שכלל אין איסור בקול מראה וריח, שהרי מה שהובא בגמרא, שאישה הייתה בוררת חיטין לאור שמחת בית השואבה – הקשו בירושלמי שלכאורה יש בזה מעילה, ותירצו ש"קול מראה וריח אין בהם משום מעילה", ומשמע שאף איסור אין בכך. אך עיין בשו"ת "הר צבי" (או"ח סי' קפג) בעניין שמיעת שידורי רדיו ממחללי שבת, שכתב שכל ההיתר של "קול מראה וריח" יכול להיות שייך רק כאשר עובר העברה הוא ישראל, שאז החפץ עצמו שנעשה בשבת נאסר בהנאה, ודומה לחפץ של הקדש שאסור ליהנות ממנו; אך בנוכרי שעשה איסור עבור ישראל אין איסור ליהנות מחמת החפץ עצמו אסור בהנאה, אלא שאם יהיה מותר ליהנות יש חשש שיאמר להבא לנוכרי לעשות עבורו איסור, וזה שייך בכל סוגי ההנאה (גם בקול מראה וריח). והרי דין המומר שווה לנוכרי לעניין מעשה שבת (וכמבואר לעיל בשם ה"פרי מגדים"), ואם כן לא תועיל העובדה שההנאה של הנכנס לאתר היא רק בקול מראה וריח.

2 יש להעיר שהגרנ"א רבינוביץ נוטה לומר שיש מקום להקל בדבר, מהנימוק שקול מראה וריח אין בהם איסור.

3 שכיוון שכל דין מעשה שבת הנו מדרבנן הוי ספיקא דרבנן, ולקולא. ובדומה למה שכתב ה"פרי מגדים" הובאו דבריו ב"משנה ברורה" (סי' שיח ס"ק ב), שכל דבר שיש בו מחלוקת הפוסקים אין בו איסור "מעשה שבת" אם עבר ועשה, כיוון שהוא ספיקא דרבנן ולקולא. ולכאורה היה מקום לחלק בין ספק במציאות לבין דברי ה"פרי מגדים", שכן אמנם ספק מעשה שבת הוא ספק דרבנן, אך הוא דבר שיש לו מתירין (שכן יכול להמתין למוצאי שבת), ובדבר שיש לו מתירין אף ספק דרבנן אסור, כמבואר בביצה (ד ע"א), ובשו"ע (או"ח סי' תקיג). ומה שכתב ה"פרי מגדים", שבמקום ספק בדין אין איסור מעשה שבת, הוא על-פי מה שכתב ה"פרי חדש" (או"ח סי' תצז אות ג) שבספק בדין אין דין דבר שיש לו מתירין. וכן מבואר גם בשו"ת ר' עקיבא אייגר (סי' שה).

אם כן, בנדון דידן שהוא ספק במציאות היה צריך להחמיר בדבר. אך נראה שניתן להקל בכל זאת, שכן במקרים רבים אם ימתין למוצאי שבת העדכונים כבר לא יהיו רלוונטיים, ומלבד זאת עיין בספר "דרכי תשובה" (יו"ד סי' קב ס"ק ג), שדן אם דין דבר שיש לו מתירין הוא דין ששייך רק בתערובות (כמו בגמרא בביצה הני"ל), או שזהו דין כללי שיש להשתדל תמיד להגיע לאופן המותר ביותר. ועיין שם שתלה הדבר במחלוקת רש"י והר"ן בהסבר דין דבר שיש לו מתירין בתערובות. אם כן, אפשר שבנדון דידן אין דין דבר שיש לו מתירין. וכל זה מלבד הטעמים להקל שהוזכרו בהערה 1 (ואף שמבואר לעיל שהנם דחוקים, מכל מקום חזי לאיצטרופי).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך      הרב יוסף כרמל  
ראשי הכולל

**חברי הועדה המייעצת:**  
הרב זלמן נחמיה גולדברג  
הרב נחום אליעזר רבינוביץ  
הרב ישראל רוזן

**שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'-ו'**

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעים". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".  
מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ **(לחץ לקניה)** (טל' 02-5371485)

**חדש!!!**

**שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת! מחיר מבצע לששת הכרכים 360 ₪ במקום 480 ₪**

**בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית**

